دەوڵەت وەک سەرچاوەیەک بۆ نەبوونی ئاسایش. عوسمانی حاجی مارف

لە هەر شوێنێ هەڕەشە لە ئاسایش و سەقامگیری بکرێت و ناجێگیری ببێتە واقعیەتی بەردەوامی ژیانی هاوڵاتیان، دەبێتە هۆی لەدەستدانی متمانەی تەواو بە دەوڵەت و دامودەزگاکانی، یان بەشێوازێکی تر ئەتوانین بڵێین هەمان ئەو دامودەزگایانەی ئەو دەوڵەتە، بەشێکی هەڵسوڕاو دەبن لە خولقاندنی مەترسی و نائەمنی لەسەر هاوڵاتیان.

بەدوای ڕوخانی حکومەتی بەعسی ناسیۆنالست، ئەو حکومەتەی سێ دەیە زیاتر سەرچاوەی مەترسی و نائەمنی بوو لەسەر ژیانی دانیشتوان، بەڵام کاتێ لەڕێگەی داگیرکاری ئەمریکاو کۆتایی بەدەسەڵاتی هات، کۆمەڵێك هێزی قەومی و ئیسلامی و تائفی میلیشیایی جێگایان گرتەوە کە بوونە مایەی سەرلەشێواوی سیاسی و توندوتیژی کە دوبارە درێژەیان دا بە نەبوونی ئاسایش و ناجێگیری سیاسیان لە شێوازێکی تردا وەکو شێوازی حکومەتکردن پەرە پێدا. لەهەمانکاتدا مایەی ئەوپەڕی تراژیدیاو کارەسات و گاڵتەجارییە کە ئەم داگیرکارییەی ئەمریکا لەژێرناوی دژی سەرکوتی بەعس و سەدامدا، کراوەتە بانگەوازی پرۆسەی دامەزراندنی سیستمی سیاسی دیموکراسی لە عێراقدا. دیارترین نمونەکانی بەردەم گواستنەوەی ئەم دیموکراسیە لە عێراقدا لە وێنەی دەوڵەتدا، گەندەڵی بەربڵاوو جەردەیی و دزی و قۆرخکردنی سەرمایەو دەسەڵاتی سیاسیە بەهێزی میلیشیا، لەهەمانکاتدا مایەی ئەوپەری بیدەربەستی و نابەرپرسیاریەتیە بەرامبەر ژیان و گوزەران و ئاسایشی دانشتوان.

دیموکراسی تەنها بۆ ئەوەیە لەم هەلومەرجە پڕ گێژاوە سیاسیەدا، هەرچەنێک بێت چەند ساڵێ جارێک ڕۆژێیەک لە دانیشتوان کێشکەن بۆ دەنگدان لە هەڵبژاردنەکاندا، بۆ رەسمیەتدان بە دەسەڵاتی میلیشیاکانیان. هەڵبەتە ئاراستەی ئەمریکاو ڕۆژئاوا وەک هەمای گواستنەوەی بانگەوازی دیموکراتیزمن بۆ ئەو شوێنانەی داگیری دەکەن، دیمان کە لەم نمونەیەی دەسەڵاتی سیاسی وەک عێراق باشتری لە سەوز نابێت.

عێراق لە ٢٠٠٣وە، بەدەست گرژی سیاسی و خولقاندنی کێشمەکێش و توندکردنەوەی فەزای تائیفیەوە دەناڵێنێت کە حکومەتی عێراقیش هەر

لەو چوارچێوەیەدا خۆی بە دەسەڵاتی بەشبەشێنە پێناسەکردوە، کە بەجگە لە نەبونی ئاسایش و ڕودانی کارەسات و بارگرانی گوزەران، لەهەمانکاتدا هەناسەی ئازادی سیاسی و ئازادی بیروباوەڕی بووە بەژێر دەست و پێی هەژمونی ئیسلامی سیاسی و شەڕی تائفی هێزە میلیشیاکانەوە.
لەهەمانکاتدا پەیوەندی نێوان حکومەتی هەرێم و حکومەتی ناوەند لەسەر بنەمای ئاستی نفوزو هاوسەنگی هێزە میلیشیاکان و سەوداو مامەڵەی سیاسی نێوان لایەنەکان بەڕێوەدەبرێت و هاووڵاتی بون مانایەکی نەماوە. ئەوەش لەئاکامدا ئەوە دەسەلمێنێت کە هاووڵاتیان درک بەوە دەکەن بەڕاستی بە هیچ جۆرێک بەشدارنین بە دەخالەت و بڕیاردان لەسەر چارەنوسی سیاسی وژیانی ڕۆژانەی ئێستایان.
لەهەمانکاتدا یاری بە چارەنوس و ژیان و موچەکانیان دەکرێت.
دەنگدانیش لە هەڵبژاردنەکاندا تەنها بەکارهێنانی کردارێکە بە بێ فۆرمی ناسینی ئەو دەخە دژوارو گەندەڵخانەیەی کە پێیان دەڵێن حکومەتی فیدراڵی عێراق وحکومەتی هەرێمی کوردستان، ئەو حکومەتەی کە لە ڕێڕەوی زیادکردنی ڕێژەی بێکاریە و ئاستی فراوان بونەوەی هەژاری بەرز ڕادەگرێت بە شێوازێکیتر ، هەژاریش نەبونی ئاسایش بەرجەستە دەکاتەوە، هەر ئەمەشە کە مانا و پێناسەی پرۆسەی دامەزراندنی دیموکراسیە لە عێراقدا، لەژێر پەردەی پشتیوانی ئەمریکاو ڕۆژئاوادا مەردەکرێت و بە دەخالەتی ڕاستەوخۆی کۆماری ئیسلامی بەڕێوەدەبرێت، کۆمارێکی ئیسلامی کە خۆشی وەک دەوڵەتێک گەورەترین سەرچاوەی سەپاندنی نەبونی ئاسایشە لە ئێران و عێراق و ناوچەکەدا.
لە گۆڕەپانی سیاسی عێراق و کوردستاندا ڕووداوەکان بە هۆی یەکتربڕینی زۆر فاکتەرەوە خێراتر دەبن، کە وا دەکات هەموان هەست بە نیگەرانی و دڵەڕاوکە بکەن، بەتایبەتی بەدوای شەڕی غەززەو وێرانبونی غەززە، واپێدەچێت کە ئەگەری ڕودانی کارەساتەکان زیاتربێت و ڕواڵەتی کاریگەریەکانی لەسەر ناوچەکەو عێراق دەرکەوێت، بەپێی پریشکی ئەو شەڕەی غەززە، ئومێد بە ئاسایش و سەقامگیر لە عێراق زیاتر دور دەخاتەوە، هەروەها کاریگەری گۆڕانکاریەکان و پیادەکردنی نەخشەی میلیتاریزمی ئەمریکا لە ناوچەکەدا زیاتر بەڕای ناوەڕۆکی پرۆسەی گواستنەوەی دیموکراسی ئەمریکاو ڕۆژئاوا بە نەرێنی و قێزەون شیدەکاتەوەو پەیوستە لایەنی دژی مرۆڤایەتیەکەی باش بناسین، ئەتوانین بڵێین دەوڵەت بەناوی دیموکراتیەتیشەوە مانایەکی نیە بە دابینکردنی ئاسایش.
سیاسەتمەدارانی لایەنە سیاسیەکانی باڵادەست لە عێراق و کوردستان، سەرەڕای هەوڵدانی هەرلایەنەکیان بە گۆڕان بەدوای تروسکایی

هیوایەکدا کەوەک پاڵەوانی یەکلاییکەرەوە بناسرێن، لە ناوەڕاستی قەیرانە یەک لە دوای یەکەکاندا، بەردەوامن لەڕاڕایی و بڕیارە جیاوازەکانیان، لەپێناو پاراستنی بەرژەوەندی پێگەو نفوزی سیاسیاندان، نەک دامەزراندنی جێگیری سیاسی.

گێژەڵۆکەی سیاسی بە پرسیارێکی دووبارەبووەوە خۆی دەسەپێنێت، ئاخۆ کە لە شەڕی غەززەدا سەردەکەویت؟، دوای شەڕ، هێزی سەرکەوتو چۆن سەرکردایەتی ناوچەکەو دۆخەکە دەکات؟ سیاسەتمەدارانی لایەنەکانی باڵادەست لە حکومرانیدا وا دەردەکەون وەک ئەوەی یاری مار و پەیژە بکەن، لەو شوێنەی کە هەندێکیان بەرز دەبنەوەو هەندێکی تریش دادەبەزن، ئەمەش وا دەکات شێوازی حوکمڕانی لە بازاڕی دۆلارەکە بچێت، لە چۆنیەتی مامەڵەدا هونەری قازانج و زیان پێچیدەو نادیارە، نە دەوڵەتی ئەمریکا و نە دەوڵەتی ئیسرائیل و نە ئێران و نەعیراق بەهیچ جۆرێک ئاراستەی جیگیر سیاسی لە پەیوەند بە مامەڵەی کێشەی فەلەستینەوە ناکەن.

کۆمەڵگا لە دۆخێکی چەقبەستووی ناکۆکی نێوان هاووڵاتیان و بەرپرسەکاندا دەژی، لەمەترسی تەشەنەی شەڕەکە بۆ ناوچەکە سەرسام ماون، ئیسلامیەکان و بەرپرسەکانیش لە دوەیانی شەڕی داگیرکاری ئیسرائیل و میلیتاریزەی ئەمریکادا خۆیان دەکەنە خاوەنی بەڕەنگاری، لە هەر ڕووداوێک چاودێری دەکرێت و بەدوای نیشانەکانی سەرکەوتن یان شکستدا دەگەڕێن. تەحەدای سەرەکی هەر ئەوەیە کە گەڕان بەدوای هاوسەنگی لەدەرەوی دەوری دەوڵەتەکان و بەرژەوەندی لایەنە ئیسلامیەکان، پێویستە لەبەرژەوەندی گشتی کاری لەسەر بکرێت، کەڕەنگدانەوەی جەنجاڵی واقیعی سیاسی ئێستا پێویستی بە خرۆشانی جەماوەریە بە کردنە دەرەوەی هێزەکانی ئەمریکا لە ناوچەکە.

لەناو ئەم چوارچێوە ئاڵۆزەدا دەبێت خەڵکی عێراق بپرسێت و بە دوای ڕێچکەیەکی واقیعی بۆ گەیشتن بە گەشەپێدان و سەقامگیری و دابینکردنی ئاسایش بگەڕێت. لێرەدا ڕۆڵی هاوڵاتی هۆشیار دێتە ئاراوە لە بەرامبەر دەوڵەتدا، کە ئاواتەخوازە داهاتویەکی باشترو داوای گۆڕانی بنەڕەتی لەڕوانگەی سیاسیدا دەکات. گۆڕانی ڕاستەقینە تەنیا لەڕێگەی تێگەیشتن لە دۆخەکە و بەشداریکردنی بەردەوام لە پرۆسەی ئاڵوگۆڕی ڕیشەیی و هەڵگیرسانی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی دەبێت. بۆیە دەورو دەخالەتی هاوڵاتی پێویستە هاوبەشێکی کاراو بەکۆمەڵ و سەراسەری و ڕێکخراو بێت لە داڕشتنی داهاتووی خۆی و دەور و دەخالەتی لە دەسەڵاتی سیاسیدا.

هەروەها پێویستە فشار بخرێتە سەر دەسەڵاتداران ئەوەیان بەسەردا بسەپێنرێت و لەوە تێبگەن کە گوێگرتن لە داخوازیەکانی هاووڵاتیان و وەڵامدانەوەی خواستەکانیان گەیشتنە بە دادپەروەری کۆمەڵایەتی و

بنەمای سەقامگیری وڵات پێکدەهێنێت، کاتێک بڕیارەکان لەسەر بنەمای بەرژەوەندی هەموو دانیشتوان بن و مانای گەشەسەندنی بەردەوام بەخۆیەوە ڕاگرێت، ئارامی و ئایندەیەکی باشتر و پێشڕەوانەتر لەگەڵ ڕەوتی ڕوداوەکان بەدوای خۆیەوە دەهێنێت، بەڵام ئەوەی دەسەڵاتداران لە عێراق و کوردستان پیادەی دەکەن، نمونەی ئەزمونێکە یەک زەڕە هەست بە بەرپرسیارێتی تیا بەدی ناکرێت و بەتەنگ هیچ جۆرە چاکسازییەکیشەوە نین، کە بۆنی ئاسایش و مرۆڤایەتی پێوە بێت، بۆیە تەنها ڕێگا، کردنەدەرەوی هێزەکانی ئەمریکا و ڕوخانی دەسەڵات و ڕێکخستنی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی کەچارەنوس و ئایندەی کرێکارو خەڵکی زەحمەتکێش ساغ دەکاتەوە.
گفتوگۆکردن سەبارەت بە ئایندەی سیاسی عێراق و کوردستان و گۆڕانکاریەکانی لەپەیوەند بە کۆتاییهێنان بەدەسەڵات کە خواستێکی ڕاستەقینەیە بە گۆڕینی هەلومەرجی ئێستا، هەوڵدانە بەرەو دامەزراندنی سیستەمێکی سیاسی کە بەڕاستی ڕەنگدانەوەی خواستەکانی هاوڵاتیان بێت، دامەزراندنی دەسەڵاتێک لەسەر بنەمای دەورو دەخالەتی ڕاستەوخۆی خەڵک بەڕێوە بەرێت و لە ڕێرەوی بەدەستهێنان و داسەپاندنی ژیانێکی باشتردا هەنگاو بنێت، بە مەرجی مسۆگەرکردنی یەکسانی تەواوی هاوڵاتیان.
زۆرێک لە میلیشیا شیعەکان بەشێکن لە حکومەتی ئێستای عێراق – پێگەیەک کە دوای ساڵانێک لە بەکارهێنانی چەکەکانیان، پشتیوانیە لە کۆماری ئیسلامی ئێران، وەک زۆربەی میلیشیا شیعەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، خۆیان بە بەشێک لە بەرەنگاری دژە ئەمریکی و دژە ئیسرائیل ڕاگەیاندووە، وەک حزبوڵای لوبنان، بوونەتە ئەکتەری باڵادەست لە سیاسەتی وڵاتەکەداو داوای چونەدەرەوی هیزەکانی ئەمریکا لە ناوچەکە دەکەن، بەردەوامن لە چەسپاندنی خۆیان و چنینەوەی سەروەت و سامانی عێراق و هەوڵدان بۆ قۆرخکردنی دەسەڵات و ناوەندکردنەوەی حکومەتی عێراق و کۆتایی هێنان بە قەوارەی هەرێم، تەواوی ئەم سیناریۆیانە لە عێراق و لە کوردستان لەڕێگەی هاتنە مەیدانی خرۆشانی جەماوەرییەوە دەبێت کۆتاییان پێ بهێنرێت، دەبێت دەرگای پێکهێانی هەرجۆرە حکومەتێک بەڕوویاندا داخرێت، کە سەرچاوەیەکی مەترسین لە بەرامبەر ئاسایش و سەقامگیریدا.